

Paleis Noordeinde
Z.M. Koning Willem-Alexander
Postbus 30412
2500 GK Den Haag

Nijmegen, 31 december 2022

Brief aan Zijne Majesteit de Koning

Majesteit,

Twee jaar geleden richtte ik mij per brief tot u. Deze brief, die op 13 januari 2021 in TROUW werd gepubliceerd¹, werd door uw kabinet ter beantwoording naar de toenmalige minister van Landbouw en Natuur Carola Schouten gestuurd. Zij antwoordde dat ze mijn zorg over de toestand van de natuur en de biodiversiteit deelt en dat de overbelasting door stikstof laat zien dat er nog veel moet gebeuren voor 'het duurzaam voortbestaan van alle beschermde soorten en habitats'. Zij beëindigt haar brief met het uitspreken van de hoop en verwachting dat ik doorga met het behartigen van de 'zachte stem van de natuur' en dat ik het volgende kabinet en de nieuwe Tweede Kamer daarmee scherp houdt. Dat is natuurlijk heel vriendelijk van haar, maar het kabinet heeft zelf vrijwel niets gedaan in de afgelopen twee jaar om de problemen op te lossen.

In mijn brief aan u, gaf ik te kennen ernstig bezorgd te zijn over het bestuur van Nederland, met name het klimaat en natuurbeleid. Op dat moment stonden we voor de Tweede Kamerverkiezingen van 2021. Dit stemde tot hoop omdat in de nasleep van de toeslagenaffaire de overtuiging was ontstaan dat er een nieuwe bestuurscultuur in aantocht was. Het moest anders in Nederland.

Deze ideeën domineerden ook het debat rond de kabinetsformatie van 2021, de langste formatie ooit. Premier Rutte gaf aan 'radicale ideeën' te hebben om die bestuurscultuur vorm te geven, maar tot op heden is daar niets van gebleken. Ook de stikstof kwestie zou voortvarend worden aangepakt, onder andere door een minister voor Natuur en Stikstof te benoemen. Maar de regering blijft dralen, ze durft geen beslissingen te nemen, bijvoorbeeld als het gaat om de omvang van de veestapel en de handel in stikstofruimte.

'De nieuwe Rutte kan best een groen kabinet aanvoeren' kopte TROUW boven het artikel waarin de krant mijn brief aan u presenteerde². Inmiddels is dit een vergissing gebleken. De prioriteit van Mark Rutte blijkt te liggen bij de korte termijn economische belangen van de veevoederindustrie, de vleesverwerkende industrie en de Rabo bank, niet bij de natuur. De stikstofcrisis is op de eerste plaats een natuurrisis, geen economische crisis.

Twaalf jaar stilstand en zelfs achteruitgang

In 2010 heette het Regeerakkoord van het kabinet Rutte I 'Vrijheid en verantwoordelijkheid'. Rutte I werd gevormd door de VVD en het CDA met gedoogsteun van de PVV. Rechts kon de vingers aflikken bij zo veel rechts beleid, zei Mark Rutte.

¹ <https://www.trouw.nl/duurzaamheid-economie/j-accuse-een-brief-aan-zijne-majesteit-de-koning~b5dea30d/>

² <https://www.trouw.nl/duurzaamheid-economie/een-brief-aan-de-koning-de-nieuwe-rutte-kan-best-een-groen-kabinet-aanvoeren~b57a0375/>

En passant werd het ministerie van VROM afgeschaft zodat ondernemers eindelijk weer konden gaan ondernemen zonder last te hebben van milieuregels. Hierdoor nam de vrijheid van milieuvervuilende ondernemers toe, maar ten koste van het publieke belang: milieu en natuur.

Gelukkig duurde Rutte I maar twee jaar en toen kwam Diederik Samsom, die samen met Mark Rutte een brug bouwde tussen de PvdA en de VVD. Het kabinet Rutte II was geboren. Het regeerakkoord werd heel toepasselijk 'Bruggen slaan' genoemd. Het was een overeenkomst tussen partijen die normaal elkaars tegenstrever zijn, maar hun tegenstellingen opzij legden om een verbond te sluiten tegen een andere partij: de PVV. Zo'n overeenkomst wordt ook wel een monsterverbond genoemd. Zo'n verbond kan alleen maar standhouden als één van de partijen inbindt en/of in het pak genaaid wordt. Dit overkwam de PvdA. De milieuambities van Samsom werden een vlucht naar voren: in de toekomst zou alles beter worden. Bij de verkiezingen in 2017 behaalde de PvdA een historische nederlaag: het aantal zetels ging van 38 naar 9.

Het resultaat was dat Mark Rutte in 2017 geen linkse partijen meer nodig had. Hij kon met het CDA, D66 en de CU tot een meerderheid komen. 'Het groenste kabinet ooit', zei Rutte van zijn kabinet. Het regeerakkoord werd 'Vertrouwen in de toekomst' genoemd. Maar het vertrouwen in het kabinet zakte in de jaren daarna tot een dieptepunt doordat het kabinet fout op fout stapelde. Denk aan de toeslagenaffaire, de stikstofcrisis, de wooncrisis, de zorgcrisis, etc. Mark Rutte mag het graag zo voorstellen dat zijn kabinet door deze crises getroffen is, maar de crises zijn een gevolg van zijn falende beleid.

Na twaalf jaar Mark Rutte als premier kunnen we constateren dat zijn kabinetten het tegenovergestelde hebben opgeleverd van wat de titels van de opeenvolgende regeerakkoorden beloofden. De titel van het nieuwste coalitieakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst' voorspelt niet veel goeds. Om vooruit te kijken heb je namelijk visie nodig.

De regering moet zich aan de wet houden

Visieloos regeren is erg, maar bewust de wet ter zijde schuiven is nog erger. Ik mag u erop wijzen dat er twee uitspraken zijn van de Raad van State die aantonen dat de opeenvolgende kabinetten Rutte op het verkeerde spoor zitten. In 2019 werd de PAS regeling naar de prullenbak verwezen en in 2022 ook de bouwvrijstelling. In beide gevallen oordeelde de rechter dat de regering in strijd handelt met Europese regelgeving met betrekking tot instandhouding van Natura 2000-gebieden. Maar de regering blijft zoeken naar juridische geitenpaadjes.

De hoop die ik twee jaar geleden koesterde is verdwenen. Ik ben inmiddels 73 jaar en ik heb sedert de invoering van de PAS in 2015, samen met een jong team van juristen, hard gewerkt om de regering te dwingen zich aan de wet te houden. Vaak wordt mij verweten dat ik verantwoordelijk ben voor het op slot zitten van Nederland, waardoor bijvoorbeeld de woningbouw wordt vertraagd. Ik werp die beschuldiging van mij: de regering is verantwoordelijk voor de stikstofproblemen en de gevolgen daarvan voor natuur en economie.

Dat is niet alleen mijn zienswijze maar ook die van het hoofdredactioneel commentaar van TROUW³: *'Decennialang is de economie door de politiek veel belangrijker bevonden dan de natuur, terwijl in de wet wél stikstofdoelen waren opgenomen. Met wensdenken werd geprobeerd die twee zaken met elkaar in overeenstemming te brengen. Drie jaar geleden stortte dit Nederland in een stikstofcrisis, die door politieke verdeeldheid nog steeds niet is opgelost.(..) Per saldo rest er, met dank aan pittbull-actievoerder Vollenbroek, weinig anders dan het stikstofprobleem nu dan eindelijk écht aan te pakken. Dat gaat pijn doen, dat valt niet te ontkennen, maar er is veel geld beschikbaar. Nu de politieke wil nog'.*

Groene groei kan als de vervuiler betaalt

Ik herinner u nogmaals aan de kersttoespraak van uw moeder in 1988, toen ze zei: 'Langzaam sterft de aarde en wordt het onvoorstelbare - het einde van het leven zélf - tóch voorstelbaar'. We zijn nu 35 jaar verder en de dreiging die zij uitsprak is er nog steeds of is zelfs groter geworden. Veel schrijvers geven daarom aan dat de economie moet krimpen. Anderen menen dat 'groene groei (economische groei die gepaard gaat met vermindering van de milieudruk) wel mogelijk is.

³ <https://www.trouw.nl/opinie/pittbull-vollenbroek-houdt-kabinet-bij-de-les~b2d2b17f/>

In feite is het nog nooit geprobeerd, bijvoorbeeld door consequent producten met een hoge milieudruk zwaar te belasten of te verbieden. In werkelijkheid zien we het omgekeerde: elk jaar gaat er 17 miljard euro subsidie naar de fossiele sector: de vervuiler wordt betaald. Dat geldt ook voor de vleesindustrie: een recente studie laat zien dat de toegevoegde waarde die de veehouderij genereert (14 miljard euro in 2018) niet opweegt tegen de schade aan natuur, gezondheid en klimaat die de sector veroorzaakt.

Hoe meer vervuiling er gepaard gaat met een product, hoe hoger de belasting moet zijn. Als dit zou leiden tot het einde van het fossiele tijdperk én een einde aan de vleesindustrie, dan zouden we al aardig binnen ons ecologische budget komen. De Engelse wetenschapper George Monbiot stelt terecht dat maar twee dingen hoeven te veranderen als we de klimaatcrisis en het verlies van biodiversiteit willen stoppen: 1) laat de fossiele voorraden in de grond zitten en 2) reduceer de veestapel wereldwijd met 80%, waardoor er weer ruimte komt voor wilde dieren⁴. Het spreekt vanzelf dat hiervoor een transitie nodig is naar een nieuwe culinaire traditie zonder dierlijke ingrediënten.

Als we dit doen, dan hoeft de groei van de economie niet te stoppen maar de richting van de economische groei moet veranderen, waardoor de milieudruk afneemt en de natuur de kans krijgt zich te herstellen. Dit is ook een hoopvolle boodschap voor ontwikkelingslanden, die nog een inhaalslag willen maken als het gaat om economische groei. Een opgeheven vinger vanuit het westen dat deze landen, net als wij, moeten stoppen met groeien zou ook ongepast zijn.

Grondwet

U bent het staatshoofd. U heeft formeel geen macht, de minister(s) zijn verantwoordelijk, aldus deze overheidssite⁵. Maar dat wil niet zeggen dat u geen invloed heeft of mag hebben. U krijgt de notulen van de ministerraad. Ook bezoeken ministers u regelmatig om bij te praten. De minister-president doet dat zelfs iedere week. De koning heeft het recht om door zijn/haar ministers geïnformeerd te worden en hen mag bemoedigen en mag waarschuwen, aldus genoemde site. Graag wil ik u aanmoedigen dit te doen, waarbij u de nadruk kunt leggen op artikel 21 van de Grondwet, waarin staat dat de overheid zorg dient te dragen voor ‘de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu’.⁶

Dit artikel werd in 1983 opgenomen in de grondwet, maar lijkt vooral te worden gezien als een intentieverklaring van de overheid, niet als resultaatverplichting. In België werd in 1994 het ‘recht op de bescherming van een gezond leefmilieu’ in de grondwet opgenomen (artikel 23), maar in 2007 kwam hier artikel 7bis bij: ‘Bij de uitoefening van hun respectieve bevoegdheden streven de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten de doelstellingen na van een duurzame ontwikkeling in haar sociale, economische en milieugebonden aspecten, rekening houdend met de solidariteit tussen de generaties’.

Nederland zou een voorbeeld kunnen nemen aan België door de rechten van volgende generaties in artikel 21 te verankeren.

Aanvaard, Majesteit, de verzekering van mijn diepe respect,

Johan Vollenbroek

Voorzitter MOB,

Ridder in de Orde van Oranje-Nassau sedert 2008

Frans Vollenbroek

Actief voor de [Grootouders voor het Klimaat](#)

Oud medewerker VROM en de EC

⁴<https://perspectivemag.co.uk/the-interview-george-monbiot/>

⁵ https://www.parlement.com/id/vh8lnhronvvr/de_koning

⁶ https://www.denederlandsegrondwet.nl/id/vlxups19ulyb/artikel_21_milieu